

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора
Комзюка Анатолія Трохимовича, на дисертацію Дяченка Олександра
Олександровича «Адміністративно-правові засади забезпечення прав та
законних інтересів працівників поліції», подану на здобуття освітньо-
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дисертації.

Актуальність теми дисертації зумовлена сукупністю теоретичних, нормативних і практичних чинників, що визначають сучасний стан розвитку публічної служби в Україні та функціонування правоохоронної системи. Передусім працівники Національної поліції є особливою категорією публічних службовців, на яких покладено виконання завдань щодо надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, протидії злочинності. Виконання таких функцій пов'язане з підвищеним рівнем правової, психологічної та фізичної відповідальності, а також із постійним перебуванням у сфері дії владно-організаційних механізмів держави. За цих умов питання належного забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції набуває не лише внутрішньоорганізаційного, а й загальнодержавного значення, оскільки без належного правового захисту самих поліцейських неможливо гарантувати ефективне виконання ними покладених завдань.

Окремого значення тема набуває в умовах воєнного стану та підвищених безпекових загроз. Службова діяльність працівників поліції в сучасних умовах характеризується зростанням навантаження, розширенням функціональних обов'язків, підвищеним ризиком для життя і здоров'я, необхідністю діяти в кризових та екстремальних ситуаціях. За таких обставин питання забезпечення прав та законних інтересів поліцейських перестає бути вузькопрофесійним і стає елементом національної стійкості держави. Ефективність поліцейської служби прямо залежить від наявності належних адміністративно-правових гарантій професійної діяльності, соціальної захищеності, правової визначеності службового становища та

доступності механізмів захисту порушених прав.

Попри наявність окремих досліджень, присвячених правовому статусу поліцейських, проходженню служби в поліції, дисциплінарній відповідальності чи соціальному забезпеченню працівників поліції, питання саме адміністративно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції не можна вважати вичерпно розробленим. Потребують поглибленого аналізу поняття і структура відповідного адміністративно-правового механізму, система гарантій, межі адміністративного розсуду керівництва, способи адміністративного і судового захисту, а також напрями вдосконалення чинного законодавства з урахуванням сучасних викликів і європейських стандартів.

Таким чином, актуальність теми дисертації зумовлена потребою комплексного наукового осмислення адміністративно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції як необхідної умови підвищення ефективності поліцейської діяльності, зміцнення законності у сфері публічної служби, удосконалення механізму правового захисту поліцейських та гармонізації національного законодавства із сучасними європейськими підходами до функціонування правоохоронних органів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація вирізняється цілісною побудовою, логічною послідовністю викладу та належним рівнем наукової аргументації. У дослідженні чітко окреслено об'єкт і предмет, належно сформульовано мету та завдання, які узгоджуються зі змістом роботи, її структурою та одержаними результатами.

Методологічний інструментарій, використаний у дисертації, відповідає специфіці обраної проблематики. Застосування формально-юридичного, системного, структурно-функціонального методів, а також прийомів аналізу, синтезу, узагальнення й порівняння забезпечило належний рівень достовірності та переконливості сформульованих висновків. На схвальну

оцінку заслуговує те, що автор не обмежився лише нормативним аналізом, а поєднав дослідження положень адміністративного законодавства з теоретичним осмисленням сутності прав і законних інтересів працівників поліції, а також із використанням порівняльно-правових підходів. Такий підхід дав змогу комплексно дослідити адміністративно-правовий механізм забезпечення прав працівників поліції, виявити його проблемні аспекти та запропонувати шляхи вдосконалення.

Джерельна база дисертації є достатньо репрезентативною та відповідає предмету дослідження. У роботі опрацьовано норми Конституції України, акти адміністративного, службового та спеціального законодавства, що регулює діяльність поліції, міжнародно-правові документи у сфері правоохоронної діяльності й захисту прав службовців, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, а також окремі матеріали судової та правозастосовної практики. статистичні матеріали, періодичні та довідкові видання тощо. Сукупність зазначених джерел створює належну основу для обґрунтування наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, викладених у дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у дисертації порушено наукову проблему, яка досі не отримала належного комплексного висвітлення в юридичній науці. Здобувачем обґрунтовано, що у вітчизняній правничій літературі питання забезпечення та захисту прав і законних інтересів працівників поліції фактично не стали предметом самостійного системного аналізу. Переважна більшість наукових праць була зосереджена насамперед на проблематиці забезпечення поліцейськими прав і свобод людини, тоді як права самих працівників поліції, їх законні інтереси, гарантії реалізації та механізми адміністративно-правового забезпечення тривалий час залишалися на периферії дослідницької уваги.

До безперечних здобутків дисертації належить проведений автором ґрунтовний аналіз бібліографії з проблем правового статусу працівників поліції, їхніх повноважень, прав, законних інтересів та обов'язків, що дало

змогу сформувати авторський підхід до систематизації наукових джерел (с. 30-32).

Заслуговує на позитивну оцінку й те, що в роботі розкрито дуалістичну природу правового статусу працівника поліції. Автор переконливо доводить, що цей статус поєднує в собі ознаки адміністративно-правового статусу людини і громадянина, з одного боку, та статусу представника влади і суб'єкта правоохоронної діяльності – з іншого. Такий підхід дозволив більш повно осмислити співвідношення приватноправових і публічно-правових елементів у структурі прав та законних інтересів працівників поліції. Важливим є також висновок про те, що до статусних прав працівника поліції належать не лише загальногромадянські права, гарантовані Конституцією України, а й спеціальні владні повноваження, визначені профільним законодавством, зокрема статтею 23 Закону України «Про Національну поліцію».

На окрему увагу заслуговує запропонована автором класифікація прав працівників поліції, побудована за низкою критеріїв (с. 43-45). Науково обґрунтованим є поділ таких прав: за особливостями суспільних відносин, у межах яких вони реалізуються; за сферою суспільного життя; за рівнем обмеження спеціальним законодавством; за наявністю додаткових законодавчих гарантій; за видами потреб, що ними задовольняються; за суб'єктами забезпечення реалізації; за ступенем реалізації; а також за галузевим або комплексним характером засобів їх забезпечення. Така класифікація є змістовною, багатовимірною та може бути використана як для подальших теоретичних розробок, так і для удосконалення правозастосовної практики.

До науково значущих результатів дисертації належить і авторське визначення суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції. Дисертант обґрунтовує, що до них слід відносити осіб і органи, які своєю правомірною діяльністю формують належні умови для реалізації працівниками поліції своїх прав, свобод і

законних інтересів, забезпечують систему гарантій для їх набуття, реалізації, охорони та захисту, а також безпосередньо здійснюють захист порушених прав та інтересів поліцейських. Такий підхід свідчить про прагнення автора розглядати відповідний механізм не вузько-інституційно, а як системне правове явище.

Безумовно новаторським у межах досліджуваної тематики є сформульоване дисертантом визначення адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів поліцейських як регламентованої адміністративно-правовими нормами системної діяльності органів публічної влади, посадових осіб, громадських організацій, юридичних і фізичних осіб, спрямованої на створення оптимальних умов для правомірної реалізації прав і законних інтересів поліцейських як під час проходження служби, так і поза її межами, з урахуванням установлених законодавством гарантій та обмежень (с. 92-93). Зазначене визначення характеризується належною повнотою, акцентує увагу як на нормативній, так і на функціональній складових механізми забезпечення, а тому може бути використане у подальших наукових розробках.

Позитивно слід оцінити й обґрунтування ролі та значення адміністративно-правового забезпечення прав і законних інтересів працівників поліції. Автор не обмежується суто теоретичними висновками, а переконливо демонструє практичні наслідки ігнорування прав працівників поліції. У роботі аргументовано доведено, що нехтування як суб'єктивними приватними, так і суб'єктивними публічними правами поліцейських здатне породжувати низку деструктивних явищ, серед яких – приховані форми професійного протесту, публічне невдоволення умовами служби, дискредитація поліції в очах суспільства, зниження довіри населення, масові звільнення, кадровий дефіцит, посилення корупційних ризиків через неконкурентний рівень грошового забезпечення, особистісні та сімейні кризи, погіршення стану здоров'я працівників поліції, а також додаткові бюджетні витрати, пов'язані з компенсацією шкоди, завданої незаконними

діями посадових осіб.

Отже, наведені результати свідчать, що дисертація містить самостійні, науково обґрунтовані й практично значущі положення, які характеризуються належним рівнем новизни та дійсно винесені на захист як важливий внесок у розвиток науки адміністративного права, зокрема в частині формування сучасної доктрини адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції.

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання сформульованих висновків, узагальнень і пропозицій у правотворчій та правозастосовній діяльності, зокрема для вдосконалення нормативно-правового регулювання проходження служби в поліції, посилення гарантій реалізації та захисту прав працівників поліції, підвищення ефективності діяльності органів і посадових осіб, на яких покладено обов'язок забезпечення таких прав та законних інтересів. Окремі положення роботи можуть бути використані у практиці діяльності Національної поліції України, у процесі підготовки методичних рекомендацій, а також в освітньому процесі під час викладання дисциплін адміністративно-правового спрямування, зокрема адміністративного права, адміністративної діяльності правоохоронних органів та службового права.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях.

Результати дослідження відображено у 9 наукових працях, серед яких 5 опубліковано у фахових наукових виданнях, а 4 – у матеріалах наукових конференцій. Така публікаційна активність загалом засвідчує апробацію основних ідей дисертації та їх відповідність профілю спеціальності.

Дотримання принципів академічної доброчесності

У дисертаційному дослідженні простежується належний рівень академічної культури роботи з джерельною базою: нормативно-правові акти, наукові праці та інші використані матеріали залучено коректно, з належним

оформленням посилань на першоджерела. Загальний стиль викладу, логіка аргументації та характер наукового аналізу дають підстави стверджувати про самостійний характер виконаної роботи. Ознак недобросовісного запозичення, неправомірного використання результатів чужої праці чи суто компілятивного викладу без належного наукового опрацювання у тексті дисертації не встановлено.

Дискусійні положення та зауваження.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку, робота містить окремі положення, що можуть стати предметом наукової дискусії та потребують уточнення:

1. Необхідно відзначити недостатню концептуальну визначеність власне предмета аналізу, здійсненого у підрозділі 1.1. У назві підрозділу йдеться про генезу забезпечення прав та законних інтересів працівників правоохоронних інституцій в Україні, однак фактично основний масив викладу зосереджений переважно на працівниках поліції. При цьому категорія «правоохоронні інституції» не отримує ані належного визначення, ані чіткого відмежування від поняття «поліція». У результаті виникає внутрішня неузгодженість між заявленою темою підрозділу та його змістом.

2. У підрозділі 1.3 простежується недостатня методологічна визначеність поняття «аксіологія адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції». Попри те що автор досить широко наводить загальнофілософські підходи до аксіології, у тексті не запропоновано достатньо чіткого авторського визначення цієї категорії саме в адміністративно-правовому контексті. У результаті не завжди зрозуміло, чи йдеться про систему цінностей, що лежить в основі правового регулювання, чи про цінності самих працівників поліції, чи про аксіологічну характеристику механізму адміністративно-правового забезпечення.

3. Потребують чіткішого розмежування використані у дисертації деякі суміжні категорії, зокрема «цінності професійної діяльності поліцейського», «професійна етика поліцейського», «аксіологія правоохоронної діяльності»

та «аксіологія адміністративно-правового забезпечення прав працівників поліції». У тексті дисертації ці явища часто подаються як близькі або навіть взаємозамінні, хоча між ними існують важливі змістові відмінності. Зокрема аксіологія правоохоронної діяльності охоплює значно ширше коло питань, ніж аксіологічні засади забезпечення прав самого працівника поліції.

4. Дисертант у підрозділі 2.1 пропонує власне визначення механізму адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції та зазначає, що його елементами є норми права, суб'єкти забезпечення, механізм (форма та метод) забезпечення, проте надалі в тексті до інструментарію включаються також адміністративно-правові відносини, акти тлумачення, акти реалізації, гарантії, юридичні факти. У результаті не до кінця зрозуміло, чи розглядає автор інструментарій як частину механізму, чи як тотожну йому категорію, а також які саме елементи є основними, а які – допоміжними, що свідчить про певну невпорядкованість внутрішньої конструкції досліджуваного явища.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну високу оцінку дисертації. Сформульовані теоретико-правові положення рецензованого дослідження вирізняються цілісністю та уніфікованістю змісту, що свідчить про особистий внесок дисертанта в розвиток юридичної науки. Здобувач набув теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, що дало йому можливість розв'язати конкретне наукове завдання у галузі адміністративного права й оволодіти методологією наукової діяльності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Викладене дозволяє дійти висновку про те, що дисертація «Адміністративно-правові засади забезпечення прав та законних інтересів працівників поліції» є цілісним і завершеним науковим дослідженням, у межах якого отримано нові, належно обґрунтовані наукові результати, повністю відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Дяченко Олександр Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

Професор кафедри
адміністративного права та процесу
Навчально-наукового інституту № 3
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Анатолій КОМЗЮК